

LIBERÁLNÍ INSTITUT

Metodika k výuce ekonomie

HRY 1 - 5

Metodika k výuce ekonomie

HRY 1 - 5

LIBERÁLNÍ INSTITUT 1994

Copyright © Foundation for Teaching Economics
Copyright © Liberální institut 1992

Všechna práva jsou vyhrazena. Žádná část knihy nesmí být reprodukována nebo dále šířena v žádné formě, žádnými prostředky, elektronickými nebo mechanickými, včetně fotografií, nahrávek, bez písemného souhlasu nakladatele.

Přeložila: Ivana Mergerová
Lektoroval: Jiří Schwarz
Redaktoři: Tomáš Kravka
Petr Šíma
Zuzana Letáčková

Hra č. 1

Proč lidé obchodují?

Úvod

Ekonomika

Obchod je dobrovolná směna zboží a služeb. Rozhodnutí obchodovat je učiněno, protože jedna nebo více stran zahrnutých do směny očekává zisk. Když si jeden nebo oba obchodní partneři myslí, že už obchodováním nemohou získat, směna končí.

Argument

Lidé hodnotí své uspokojení z obchodu úsporou (porovnáváním očekávaného přínosu oproti očekávaným ztrátám). Studenti by měli využít svých schopností argumentovat, aby vysvětlili volby, které činí v simulaci obchodování, obsažené v této kapitole.

Pojmy

Obchod

Motivy

Náklady

Výnosy

Cíl výuky

1. Studenti se zúčastní obchodování.
2. Popíší motivy, které je k obchodování vedou.
3. Vyjmenují očekávané náklady a výnosy svého obchodování.
4. Vysvětlí skutečné důsledky svého obchodování.

Popis hodiny

Lekce předvede studentům simulaci obchodování, která by měla ilustrovat složitost trhu, v němž se obchoduje se zbožím a službami. Studenti by měli využít této příležitosti k podrobnému zkoumání podmínek, které povzbuzují nebo odrazují od obchodování mezi jednotlivci.

Požadovaný čas

Jedna vyučovací hodina.

Pomůcky

Velký počet malých, snadno směnitelných předmětů jako čokoládové tyčinky, krabičky bonbónů, pytlíčky s pšeničnými klíčky, tužky, samolepky, ovoce, zelenina, legitimace do knihovny - pro každého studenta v papírovém pytlíku.

Postup

1. Řekněte studentům, že dnes mají příležitost zúčastnit se obchodování. Smyslem této činnosti je zkoumat důvody, jaké mají lidé pro obchodování.
2. Zeptejte se ve třídě "Proč lidé obchodují?". Odpovědi několika studentů napište na tabuli. Tyto odpovědi považujte za hypotézy. Nyní musí třída najít několik důkazů na jejich podporu nebo zamítnutí.
3. Popište třídě následující situaci. Představte si, že řidič dojede k benzínové pumpě, natankuje do nádrže benzín

za 10 USD a majiteli pumpy zaplatí 10 USD. Kdo získal a kdo ztratil v této situaci?

(Oba ztratili i získali. Řidič ztratil 10 USD své kupní síly a získal několik litrů benzínu. Majitel ztratil několik litrů benzínu a získal 10 USD kupní síly.)

4. Rozdělte předměty k obchodování studentům *nestejně*.

Například dejte vyluštěnou hádanku studentovi, který nemá nic jiného, několika studentům dejte jeden nebo dva méně oblíbené předměty, většině studentů rozdejte několik podobných předmětů (např. 10 Milky Way nebo 20 mrkví), a několika studentům dejte velký počet tří různých položek (10 pytlíčků s pšeničnými klíčky, 6 rukavic a 8 ředkviček).

Každému studentovi vložte předměty do malého papírového pytlíku, aby jen student sám věděl, s čím má obchodovat.

Když budete tuto akci připravovat, pokuste se vytvořit kontrasty - např.:

studenti, kteří mají velmi málo k obchodování

studenti s mnoha neoblíbenými předměty

studenti s několika velmi oblíbenými předměty

studenti s různými předměty

5. Nechte studenty 5-10 minut provádět obchody, "jaké si vyberou. Nikdo není povinen se obchodování zúčastnit.

6. Na konci akce nechte studenty vyložit na lavici všechny předměty, které nyní vlastní jako výsledek obchodu.

Rozeberte výsledek simulace. Zeptejte se:

A. Kolik z vás obchodovalo?

(Ať se přihlásí)

B. S jakými předměty jste obchodovali?

(Několik odpovědí jako vzor)

C. Které předměty byly nejoblíbenější, nejméně oblíbené?

D. Obchodoval někdo z vás více než jednou?

(Několik lidí by mělo obchodovat víckrát)

E. Proč jste obchodovali?

(Lidé mají sklon vzdávat se položek, kterých si cení méně, aby získali ty, jichž si cení více.)

F. Proč mají lidé sklon odprodávat velký počet svých oblíbených předmětů?

(Příliš věcí snižuje hodnotu jednotlivé věci. Snáze se vzdáte 10ti tyčinek Snickers než jedné. Vzpomínáte si na myšlenku marginality?)

G. Dopadli lidé s málo předměty v obchodování vždy špatně?

(Ano, pokud jejich předmět nebyl vysoce ceněn. Například student s vyluštěnou hádankou by měli dopadnout dobře. Studenti s jedním nebo dvěma pytlíčky pšeničných klíčků

pravděpodobně dopadli špatně, protože měli málo na obchodování a také proto, že ostatní studenti (jejich předmět neocenili.)

H. Potvrdilo nebo vyvrátilo Vaše chování při obchodování s odpovědi, jimiž jste odpovídali na úvodní otázku - Proč lidé obchodují?

I. Jaké byly náklady a jaké výnosy Vašich obchodů?

(To, co bylo odprodáno, představovalo náklady obchodu. To, co bylo přijato, byl výnos.)

J. Bavilo vás obchodování?

(Pravděpodobně ne. Studenti, kteří měli málo předmětů na obchodování, asi nebyli spokojeni. Studenti, kteří měli jiné předměty, se nechtěli cítit opomenuti. Studenti, kteří nemohli najít to, co hledali, byli možná nespokojeni. Studenti, kteří obchodovali a potom si uvědomili, že propásli lepší obchod, byli možná nešťastní. Konečně studenti, kteří buď podcenili náklady obchodu nebo přecenili jeho výnos - nebo oboje - možná byli nešťastní. Obchodování nezaručuje štěstí. Ekonomové pouze tvrdí, že obchod pokračuje, pokud lidé cítí, že se jim daří lépe, když obchodují, než kdyby neobchodovali vůbec.)

K. Kdyby se stejná akce opakovala zítra, kdo by opět chtěl obchodovat?

(Lidé, kteří si myslí, že prospěch převáží náklady, budou pro. Lidé, kteří si myslí opak, už nebudou mít zájem.)

L. V jakém smyslu se podobala simulace obchodování ve "skutečném světě"?

(Porovnejte tuto akci s příkladem benzínové pumpy, a všimněte si mnoha podrobností. Některé rozdíly jsou zřejmé. Nebyly směněny žádné peníze, a studenti nemuseli pracovat - tj. mít výrobní náklady, aby získali předměty, s nimiž obchodovali.)

Závěr

Podělte se o následující závěr se studenty: Tato činnost je analogií světového obchodu. Zapamatujte si pojmy náklady, prospěch a obchod. To, co jste se dnes naučili, vám pomůže pochopit, jak obchod ve světě probíhá.

Proč lidé obchodují - dodatek

Následující alternativní postup doloží objektivní poznání o zvýšeného uspokojení, které vytváří obchodování.

1. Před zahájením simulace rozmístěte papírové pytlíky s předměty a zapečete je. Rozdělte pytlíky do 5-6ti členných skupin (podle počtu studentů) a označte všechny pytlíky v každé skupině stejnou barevnou tečkou. Smíchejte všechny pytlíky dohromady ve velké krabici nebo v koši.

2. Namátkově pytlíky rozdělte. Požádejte studenty se stejnými barevnými tečkami, aby utvořili skupiny na určených místech po třídě PŘEDTÍM, než otevřou pytlíky. Dejte každému studentovi 3 nebo 4 bílé kartičky nebo malé listy papíru (počet listů závisí na tom, kolik kol budete chtít uskutečnit).

3. Požádejte studenty, aby otevřeli pytlíky a podívali se na předměty, které dostali, ANIŽ by je vytahovali z pytlíku. Každý student pak zapíše na papírek stupeň uspokojení (použijte stupně od 1 do 5, kde 5 znamená vysoký stupeň uspokojení) s předměty v pytlíku. Všechna hodnocení vyberte.

4. Řekněte studentům, že mohou obchodovat ve svých skupinách. Poté, co je kolo dokončeno, nechte studenty ještě jednou napsat na papír stupeň uspokojení s předměty, které mají. (Studenti, kteří se rozhodli neobchodovat, by měli napsat stejné číslo jako předtím). Papírky vyberte.

5. Zorganizujte ještě jedno nebo více kol, kombinujte skupiny atd., a do posledního kola zapojte všechny studenty ze třídy. Po každém kole nechte studenty ohodnotit pocit uspokojení s předměty. Po dokončení posledního kola nechte studenty vyjádřit jejich konečný stupeň uspokojení. (Všichni studenti mohou své hodnocení změnit, i když vůbec neobchodovali.)

6. Zatímco jsou studenti zaměstnáni obchodováním, nebo poté, co obchodování skončilo, sečtěte hodnocení a zapište výsledky na tabuli. (Součet může být celkový, nebo jej můžete dělit počtem studentů ve třídě, abyste získali průměrnou úroveň uspokojení na osobu.)

7. Na závěr se koná diskuse stejně jako v předchozím případě, a objektivní ukazatel rostoucí úrovně uspokojení by měl přesvědčit skeptiky o tom, že podstatou obchodování je prospěch (zisk).

Hra č. 2

Obchod a specializace

Požadovaný čas

Jedna vyučovací hodina.

Pojmy

Komparativní výhoda

Specializace

Obchod

Cíl výuky

1. Studenti určí příklady obchodní aktivity při simulaci ve třídě.
2. Vysvětlí, v čem se liší a v čem se podobá obchodování ve třídě skutečnému světovému obchodu.
3. Vysvětlí, jak se zlepšuje životní úroveň jako výsledek obchodu a specializace.

Základní princip

Připomeňte studentům zisk vyplývající z dobrovolné směny. Životní úroveň se zvyšuje, když se lidé specializují a vyrábějí takové předměty, které mohou vyrobit co nejefektivněji (při nejnižších nákladech) a směnit je za jiné předměty, jejichž výroba je nákladnější. V této lekci při simulaci ve třídě studenti poznají, jak se ekonomický blahobyt zvyšuje obchodem a specializací. Pro vysvětlení je třeba aplikovat na jejich obchodní činnost princip

komparativní výhody. Životní standard se zlepšuje, když se lidé specializují na výrobu toho, co vyrábějí nejefektivněji, a směňují za další věci, které potřebují.

Pomůcky

1. Kopie listu 4-1 pro každého studenta.
2. Kopie listu 4-2 pro každého studenta v každém kole.
3. Podle Vaší volby několik drobných odměn.

Postup

1. Rozdělte třídu na třetiny. Jednu třetinu nazvěte farmáři, druhou krejčí, třetí stavitelé.
2. Rozdejte listy 4-1 a 4-2. Na první volný řádek ať studenti napíší svou roli. Na druhý farmáři napíší "potraviny", krejčí "šaty" a stavitelé "stavby". Ať si studenti přečtou instrukce.
3. 1. kolo. Nechte studenty vzájemně mezi sebou obchodovat. Každé kolo skončete po 3 minutách a nechte studenty vrátit se na místo. Nyní odečtou 100 od každé kolonky základních nezbytností. Student s negativním číslem vypadává ze hry. Zeptejte se kdo získal nejvyšší čistý zisk. Možná byste tomuto studentovi mohli dát malou odměnu.
4. 2. kolo. Před začátkem udejte studentům nová výrobní čísla. Kolo probíhá stejným způsobem jako předchozí.
5. 3. kolo. Po jeho ukončení nechte studenty sečíst jejich čistý zisk ze všech tří kol. Student s nejvyšším celkovým čistým ziskem je vítězem. (Podle vlastního uvážení mu udělte cenu s malou ceremonií.)

6. Zeptejte se studentů, jak by byli schopni dosáhnout životní úrovně nad holým minimem potřebným pro přežití. (Specializací a obchodem.) Zeptejte se, zda by se některý student nespécializoval. Proč se někdo nechce specializovat? (Aby se vyhnul závislosti na jiných.)

7. Vysvětlete třídě, že hra, kterou hráli, dokazuje pojem komparativní výhoda. Komparativní výhoda existuje, když jedna osoba (nebo firma nebo oblast nebo národ) může vyrábět produkt za nižších nákladů obětované příležitosti ve srovnání s jinými produkty.

8. Nyní předvedte sofistikovanější příklad tohoto cvičení. Rozdělte třídu na poloviny a jednu nazvěte kvalifikovaní a druhou nekvalifikovaní dělníci. Řekněte kvalifikovaným dělníkům, že mohou vyrobit kteroukoliv skupinu výrobků v jednom kole: (1) 400 jednotek potravin, (2) 400 jednotek stavby, (3) 100 jednotek potravin a 300 jednotek stavby. Nekvalifikovaným dělníkům řekněte, že mohou vyrobit v jednom kole jednu z těchto skupin výrobků: (1) 300 jednotek potravin, (2) 100 jednotek stavby, (3) 75 jednotek potravin a 75 jednotek stavby. Vysvětlete třídě, že v této situaci mají kvalifikovaní dělníci absolutní výhodu ve výrobě jak potravin, tak stavby. Zeptejte se třídy: Je nějaký důvod si myslet, že kvalifikovaní dělníci by chtěli za těchto podmínek obchodovat s nekvalifikovanými? (Odpověď je ano, ale neříkejte to hned, vyslechněte napřed několik odpovědí.) Vysvětlete třídě, že provedete několik pokusů, abyste zjistili, zda můžete otázku zodpovědět.

- a. Nechte všechny dělníky vyrobit skupinu (3), kombinaci potravin a stavby. Studenti zůstanou sedět a vy jenom sčítejte zdvižené ruce. Určete celkový počet jednotek potravin vyrobených ve třídě násobením produkce každého kvalifikovaného dělníka číslem 100 a každého nekvalifikovaného číslem 75 a výsledky sečtete. Určete celkový počet jednotek stavby vyrobených ve třídě násobením produkce každého kvalifikovaného dělníka číslem 300 a každého nekvalifikovaného číslem 75 a výsledky sečtete. Nyní přičtete předchozí výsledek a vysvětlete, že toto je celková výroba v ekonomice bez specializace.
- b. Nyní předvedte specializaci. Požádejte všechny kvalifikované dělníky, aby vyráběli stavby, a všechny nekvalifikované, aby vyráběli potraviny. Sečtete celkovou výrobu v ekonomice. Měla by být větší než v předchozím případě. Nyní nechte všechny kvalifikované dělníky vyrábět potraviny a nekvalifikované stavby. Celková výroba bude mnohem menší než předtím. Vysvětlete třídě, že kvůli tomu, aby specializací a obchodem vzrůstala celková produkce, by se lidé měli specializovat při výrobě těch produktů, u nichž je největší jejich komparativní výhoda.
- c. Vysvětlete, že lidé mají komparativní výhodu při výrobě produktu, když jejich náklady obětované příležitosti jsou nižší než při výrobě jiných produktů. V tomto cvičení jsou náklady obětované příležitosti jedné jednotky potravin kvalifikovaného dělníka jedna jednotka stavby (výroba skupiny (3) místo (2) znamená vzdát se 25

jednotek stavby kvůli získání 75 jednotek potravin).
Opačně, náklady obětované příležitosti jedné jednotky
stavby kvalifikovaného dělníka byla jedna jednotka
potravin, ale nekvalifikovaného dělníka tři jednotky
potravin. Tudíž kvalifikovaný dělník má komparativní
výhodu při výrobě staveb a nekvalifikovaný při výrobě
potravin.

Hodnocení

Zhodnoťte odpovědi studentů na otázky v oddíle Postup. Jako
doplňek můžete použít následující otázky:

1. Můžete vymyslet příklady komparativní výhody mezi
oblastmi Spojených států? Mezi zeměmi světa?

2. Když se lidé, oblasti nebo národy specializují a
obchodují, musí existovat vítěz i poražený. Je to pravda
nebo ne? (Není. Obchod se uskutečňuje, protože je prospěšný
pro obě strany a zvyšuje se životní úroveň obou.)

3. Vysvětlete komparativní výhodu. (Komparativní výhoda
existuje pro výrobce, jestliže náklady obětované
příležitosti výroby zboží jsou nižší než náklady jiných
výrobků.)

4. Jennifer a její mladší bratr Tim dostali nařizeno od
rodičů, aby posekali trávník a umyli auto. Mají dostatečné
vybavení na to, aby každý úkol mohli dělat společně. Měli by
to tak dělat? Jennifer může posekat trávník během jedné
hodiny a umýt auto za čtvrt hodiny. Tim může posekat trávník
během dvou hodin a umýt auto za hodinu. V čem je
komparativní výhoda Jennifer? (V mytí auta, protože její

náklady obětované příležitosti jsou nižší. Může pracovat čtyřikrát rychleji než Tim při mytí auta (- čtvrt hodiny versus jedna hodina, ale jenom dvakrát rychleji než Tim při sekání - jedna hodina versus dvě hodiny.) V čem je Timova komparativní výhoda? (V sekání trávy, protože jeho náklady obětované příležitosti jsou nižší.) Jak byste jim doporučili, aby si rozdělili práci, aby splnili úkol v nejkratší možné době? (Jennifer by měla mýt auto sama a pak pomoci bratrovi dosekat trávník.)

Odpovědi na listy

Žádné

Jméno.....Třída.....

Záznamy o obchodování

Pokyny :

Jste kvalifikovaný V každém kole toho můžete využít a vyrobit 600 jednotek Místo toho však můžete vyrobit 100 jednotek potravin, 100 jednotek stavby a 100 jednotek šatů. O tom, co budete vyrábět, musíte rozhodnout na začátku každého kola. K přežití potřebujete po 100 jednotkách potravin, šatů a stavby v každém kole. Pokud nezískáte minimálně 100 jednotek z každé z těchto položek, zemřete. Pokud budete vyrábět jen pro sebe, budete schopni vyrobit dost na pokrytí svých základních potřeb, ale nic vám nezbyde. Jako alternativu si můžete zvolit, že budete vyrábět to, co vyrábíte nejlépe, a to potom můžete směnit za cokoli jiného, co budete potřebovat. Můžete využít všechno, co vyrobíte navíc mimo základní potřebu, abyste zvýšili svou životní úroveň.

Cílem hry je získat nejvyšší možnou životní úroveň odpovídající vašim schopnostem. Na 1. řádek zaznamenejte svou původní výrobu a své obchody na následující řádky.

Příklad: Pokud jste farmář a rozhodnete se vyrábět 600 jednotek potravin, napište 600 do kolonky Potravin na 1. řádek. Řekněme, že potom směníte 100 jednotek potravin s Andreou za 100 jednotek stavby. Na 2. řádku odečtete 100 od kolonky Potravin a přidejte 100 ke kolonce Stavby.

Řekněme, že potom směníte 150 jednotek potravin za 100 jednotek šatů s Timem. Odečtete proto 150 od kolonky Potravin a přičtete 100 ke kolonce Šaty. Na závěr každého kola odečtete 100 od každé kolonky pro vaše základní potřeby.

Jestliže je některá kolonka negativní, jste "mrtvý" a vypadáváte ze hry. Pokud jste zůstal ve hře, určete svůj čistý zisk za kolo sečtením čistého zisku za potravinu, šaty a stavby. Student s nejvyšším čistým ziskem dosáhne nejvyšší životní úroveň a vyhrává kolo.

Příklad záznamu směny

Transakce	Potravin	Stavby	Šaty	Čistý zisk
1. Pův. výroba	+ 600			
2. Obchod s Andreou	- 100	+ 100		
3. Obchod s Timem	- 150		+ 100	
4. Zákł. potřeby	- 100	- 100	- 100	
5. Čistý zisk	250	0	0	= 250

Jméno..... Třída.....

OBCHODNÍ ZÁZNAM

Transakce	Potraviny	Stavby	Šaty	Čistý zisk
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				

Hra č. 3

Hra na burzu

Autor: prof. Donald Wells, University of Arizona, Tucson

Popis a cíle

Studenti se zúčastní ekonomického pokusu zahrnujícího určování cen a množství zboží směněného v konkurenčním trhu. Struktura trhu používaná v tomto pokusu je známá jako "hra na burzu", což znamená, že jak kupující, tak prodávající si ústně sdělují své požadavky týkající se trhu a tato informace je známá všem účastníkům. Interakce mezi kupujícími a prodávajícími vede k zúžení rozsahu transakčních cen, dokud se po několika kolech nedosáhne tržní ceny rovnováhy.

Studentům dělá potíže převádění zkušeností ze třídy do skutečných situací. Často uznávají tržní principy na papíře, aniž by skutečně věřili v jejich účinnost. Při této hře si vyzkoušejí tlaky trhu vůči rovnováze a začnou věřit, že tržní síly skutečně na světě působí.

Ekonomické pojmy

Vzácnost

Náklady obětované příležitosti

Rovnováha trhu

Výrobní náklady

Vliv příjmu na poptávku

Motiv zisku

Pomůcky a příprava

Záznamové archy (1 pro každého studenta)

Tabule na sčítání

Tabule na rozbor

Soubor kartiček s cenovými omezeními, rozdělených stejně mezi kupující a prodávající

(Podle úvahy - čokoládové tyčinky nebo jiné pochoutky)

1. Napřed musí učitel připravit kartičky KUPUJÍCÍ a PRODÁVAJÍCÍ. Rozdělte je stejně, použijte jednu barvu pro kupující a jinou pro prodávající. Kartičky by měly být očíslovány, aby se hráči mohli poznat podle čísla během dražby.

Karta každého PRODÁVAJÍCÍHO musí obsahovat minimální cenu - cenu, pod kterou prodávající nebude prodávat svůj produkt. Karta každého KUPUJÍCÍHO musí obsahovat maximální cenu - nad kterou nesmí kupující dražit. Tyto ceny mohou být odvozeny z jednoduchých lineárních grafů s křivkami nabídky a poptávky. Např. začněte cenami kupujícího na 2 USD a zvedejte cenu po 0,50 USD asi na 7 USD. Podobně začněte s cenami prodávajících asi na 7 USD a snižujte cenu po 0,50 USD. Aby se co nejvíce studentů zúčastnilo úspěšných transakcí, přidejte nějaké kartičky uprostřed kola, např. cena kupujícího může stoupat po 0,50 USD na 4 USD a potom po 0,25 USD na 6 USD. (Kupující s nejnižšími cenami a prodávající s nejvyššími cenami si rychle spočítají, že jsou

vyloučení z obchodování. Je důležité, že se to stává, a pokud se většina studentů může zabývat ziskovou činností, pomáhá to i udržet jejich pozornost.

2. Rozdělte stoly ve třídě stejnoměrně, a uprostřed nechte velkou uličku (pro model šéfa burzy - viz instrukce níže) nebo přesuňte všechny stoly na stranu a nechte velký prostor uprostřed (pro model obchodování na burze - viz instrukce níže)

Postup

1. Dejte celé třídě následující pokyny: "Třída bude rozdělena do dvou skupin, KUPUJÍCÍ A PRODÁVAJÍCÍ. Účelem akce je, aby si jednotliví kupující kupovali neznámé zboží od jednotlivých prodávajících. Každý z vás obdrží kartičku určující vaši úlohu a obsahující informace o vašich individuálních ekonomických omezeních. Je to soukromá informace, NIKOMU JI NESDĚLUJTE. Využijte ji při směňování a tudíž za účelem zisku. V každém kole se pokuste koupit jednu jednotku neznámého produktu. Cílem hry je dokončit transakci v každém kole a dosáhnout takového zisku, kolik je jen možné." (Podle výběru - "Pokud budete chtít, budete si moci po skončení hry koupit za svůj zisk čokoládovou tyčinku.")
2. Rozdělte studenty do dvou stejných skupin na kupující a prodávající. Každému z nich dejte kartičku KUPUJÍCÍ a záznamový arch nebo PRODÁVAJÍCÍ a záznamový arch. Připomeňte studentům, aby o informaci na kartičce

nemluvili. Přečtete každé skupině následující instrukce a před začátkem kola zodpovíte každou otázku, kterou Vám studenti položí.

KUPUJÍCÍ

Vaše kartička KUPUJÍCÍ obsahuje číslo, které vyjadřuje maximální cenu, kterou jste ochotni platit za směňované zboží. Představuje vaši ochotu platit. Zapište tuto hodnotu do vhodného řádku ve svém archu. Jako KUPUJÍCÍ budete dražit. Můžete nabízet jakoukoliv cenu od 0 do maximální výše uvedené na kartičce. Kontrolor se přesvědčí, zda neprovádíte transakce nad svůj limit. Váš zisk jako kupujícího je vypočítán jako rozdíl mezi "ochotou platit" a skutečnou cenou, za kterou transakci uskutečňujete. Abyste tedy dosáhli nejvyššího zisku, potřebujete koupit tak hluboko pod vaší maximální cenou, jak je to jen možné. Budete smět provést jen jednu transakci v jednom kole, zvažte tedy pečlivě svou nabídku. Poté, co provedete transakci, musíte být po zbytek kola mimo. Zaznamenejte cenu své transakce a spočítejte svůj zisk.

PRODÁVAJÍCÍ

Vaše kartička PRODÁVAJÍCÍ obsahuje číslo, které je Vaší minimální cenou - nebo nejvyšší cenou, kterou jste ochotni akceptovat při obchodování. Napište tuto hodnotu do odpovídajícího řádku ve svém archu. Jako prodávající budete dělat nabídky prodeje. Můžete žádat jakoukoliv cenu nad minimální cenou uvedenou na kartičce. Kontrolor bude dbát,

zda neprovádíte transakci pod svou minimální cenou (nebo "výrobními náklady"). Váš zisk jako prodávajícího je vypočítán jako rozdíl mezi skutečnou cenou, kterou obdržíte z transakce, a vaším minimem (nebo "náklady na výrobu"). Abyste měli zisk, musíte provádět transakce pokud možno nad vaším minimem. Můžete provést pouze jednu transakci v jednom kole, zvažte tedy žádanou cenu pečlivě. Zaznamenejte cenu transakce a vypočítejte svůj zisk.

4. Existují dva způsoby provádění těchto transakcí:

MODEL ŠÉFA BURZY

V tomto modelu učitel jedná jako šéf burzy, přijímá nabídky a podání a koordinuje je. Když je kolo zahájeno, studenti nabízejí nebo podávají zvednutím ruky. Když se vyvolává, prodávající odpoví, např.: "Prodávající č. 12 žádá 95.00 USD." Jestliže kupující chce cenu akceptovat a provést transakci, odpoví (bez zvednutí ruky): "Kupující č. 34 přijímá." Šéf burzy zaznamená jejich transakci na tabuli ve sloupečku pro 1. kolo "P12 & K34 USD 95.00". Další osoba, která zvedne ruku, bude možná kupující, a řekne: "Kupující č. 27 podává 97.00 USD". Jestliže prodáváč přijímá, transakce bude zaznamenána. Pokud ne, šéf burzy bude vyvolávat další nabídky a požadavky. Délku obchodování určuje šéf burzy (obecně je to asi 5 min.) a obchodování končí tzv. "měkkým uzávěrem", kdy požádá zbývající kupující, zda by akceptovali poslední podání, a zbývající prodávající, zda by akceptovali poslední nabídku. Když nedojde k dalším akceptacím, kolo končí.

MODEL OBCHODOVÁNÍ NA BURZE

V tomto modelu učitel zahájí kolo tím, že řekne studentům, že mohou vstát z míst a začít obchodovat. Studenti spolu navzájem hovoří, dokud neprovedou transakci. Akceptující kupující a prodávající potom jdou k učiteli, a ten jejich transakci zaznamená. Poté, co ji odsouhlasí, vracejí se oba na svá místa a opustí obchodní plochu, aby ostatní studenti věděli, že už nehodlají provádět transakce. Učitel ukončí kolo oznámením, např. že zbývá pouze 15 sekund na ukončení.

KONTROLOR

Je výhodné mít kontrolora, jednak aby studenti nepodváděli, ale spíše proto, aby vysvětloval, podněcoval účast, navrhoval alternativy atd. Nejlepším kontrolorem je jiný učitel, ale pokud není k dispozici, je lepší požádat některého studenta, aby byl pomocníkem šéfa burzy nebo zaznamenávatelem, a učitel aby převzal úlohu kontrolora, což by mu umožnilo pohyb po třídě a usnadnilo obchodování.

5. Na konci každého kola požádejte studenty, aby se podívali na záznam o transakci umístěný na tabuli. Potom tam zaznamenejte nejvyšší a nejnižší ceny a jejich rozpětí. Požádejte studenty, aby posoudili tuto informaci a naplánovali svou individuální strategii pro další kolo. Počet kol určuje učitel, ale studentům jej předem neprozradí. (Rozpětí cen se rychle zužuje. Většinou dosáhnou rovnováhy po 3 nebo 4 kolech.)

6. Po skončení všech kol nechte studenty spočítat jejich celkový zisk (můžete jim dovolit za něj koupit čokoládovou tyčinku).

Možné otázky

1. Podívejte se na cenové rozpětí. Co se stalo během pokusu? Proč si myslíte, že se to stalo?
2. Prodávající, co jste se pokoušeli dělat? Jak se přeneslo cenové omezení na vaši kartičku do skutečnosti? Jaké faktory budou ovlivňovat nižší omezení ceny přijatelné pro výrobce? Proč někteří z vás dosáhli vyššího zisku než jiní? Co byste udělali pro nápravu této situace? Když nic neuděláte, co se stane?
3. Kupující, co jste se pokoušeli dělat? Kdo byl úspěšný? Proč? Kdo nebyl úspěšný? Proč? Jaké reálné faktory budou určovat omezení vašich cen? (Toto je dobrá příležitost pohovořit o podobných účincích důchodu a preferencí.) Pokud jste nebyli schopni provést transakci, co byste udělali pro změnu situace? Pokud nic nezměníte, jaký bude dlouhodobý dopad vaší neschopnosti kupovat za vaši cenu? Dopad na vás? Na trh?
4. Poukažte na hlavní tendenci a zužující se rozpětí a požádejte studenty, aby se na tento jev zaměřili. Určete a vysvětlete působící síly. Jaká je motivace kupujících? Jaká je motivace prodávajících? Jak se tyto konfliktní motivace řeší na trhu? Jaký je důležitý vliv kupujících a prodávajících vstupujících na trh jakožto "nepřátel"? Jaká síla přenáší tyto konfliktní motivace do společensky

prospěšného výsledku? Jak tato konkurence ovlivňuje individuálního kupujícího? Prodávajícího?

5. Co je cenová rovnováha? Jak je dosažena? Kdy je dosažena? (Toto je dobrá příležitost ukázat, že přesnost modelu cenové rovnováhy se ve skutečném světě neopakuje, a proto nikdy ve skutečnosti nedosáhneme ceny čistící trh. Vždycky, když se k ní schyluje, něco se změní. Hrajeme-li ještě jednu hru poté, co je rovnováha zřejmá, je tato myšlenka potvrzena, protože často rozpětí v kolech např. 4. nebo 5. bude velmi malé, ale bude se lišit - od 4,50 do 4,85 USD ve 4. kole a od 4,45 do 4,81 v 5. kole.

Variace

Hra na burzu může být použita v různých dobách jako úvodní kurs, a rovněž může být úspěšně použita více než jednou ve stejném kursu. Jako úvod ji použijte předtím, než studentům vysvětlíte grafy s křivkami nabídky a poptávky. Utvrdí je v přesvědčení o platnosti pojmu cena čistící trh. Studenti věří, že trh skutečně takto funguje, a mohou se ztotožnit se silami vytvářejícími hlavní tendenci rovnováhy. Dále můžete hru použít pro výklad nabídky a poptávky, když už studenti umějí vyhodnotit determinanty nabídky. Pak je přirozené položit rovnítko mezi minimální cenou prodáváče a náklady, a můžete se zaměřit na některá cenová omezení, která ovlivňují trh. A dále může učitel uvalit cenové omezení, nabídnout subvence kupujícím s nízkými příjmy, může uměle omezit mnoho kupujících a prodávajících, nebo může zařadit tajnou dohodu mezi skupinami kupujících a prodávajících.

V každém z těchto případů, až budou studenti hrát podruhé, budou moci porovnat způsob, jakým fungoval trh, když hráli poprvé a když neexistovala omezení.

Další varianta umožňuje učitelům soustředit se na otázku nákladů obětované příležitosti a předejít úvahám o výrobních činitelích nebo problému důchodu. Poté, co jsou rozdány kartičky KUPUJÍCÍ a PRODÁVAJÍCÍ, učitel řekne prodávajícím, že každý z nich získal 3 dny pobytu na horách s veškerým zaopatřením - nebo jiný atraktivní typ prázdnin. Mohou si vybrat: buď prázdniny prodat, nebo si je nechat. Cena na kartičkách vyjadřuje v dolarech, jaké mají prázdniny hodnotu pro jednotlivé hráče (NIKOLIV za ně zaplacenou nominální hodnotu). Hráč by měl obdržet NEJMÉNĚ (někteří se rozhodnou vůbec neprodávat) tuto sumu od někoho, aby se mohl prázdnin vzdát. Organizujte dražební kola jako předtím, ale nenechte studenty hromadit zisk z úspěšných kol. Diskuse pak bude zahrnovat otázky o tom, kolik by stálo, abyste se vzdali prázdnin - jaké jsou vaše náklady. Porovnání, jak různí lidé stanovují rozdílné náklady obětované příležitosti na stejnou dovolenou. (Poznámka: V přípravě na "prázdniny" musíte přizpůsobit minimální a maximální ceny, aby jejich rozpětí bylo od 200 USD do 700 USD, nikoliv např. od 2 USD do 7 USD.)

Hra č. 4

HRA NA KARTEL

Popis

Hra na kartel napodobuje činnost kartelu na otevřeném trhu. Studenti pracující v týmech činí rozhodnutí, v nichž se jejich ochota dodržet rozhodnutí skupiny střetává s jejich touhou dosáhnout zisk.

Pomůcky

1 karta označená X a 1 karta Y pro skupinu
velká nabídka papírových peněz (kolem 100 USD 1 dolarových bankovkách)

1 záznamový arch pro každou skupinu

záznamový arch na tabuli

balíček čokoládových tyčinek

Cíl

Získat co nejvíc peněz

Postup

1. Rozdělte třídu na 4 skupiny. Optimální počet ve skupině jsou 4, ale hru mohou hrát i skupiny po 2,3,5 a 6. (Je možné hrát s více než 4 skupinami, ale musíte změnit rozpis plateb).

2. Rozdělte každé skupině: 10 USD

kopii záznamového archu

kartičku X a Y

3. Vysvětlete studentům, že toto je hra na rozhodování a cílem je získat co nejvíc peněz. Tento motiv můžete posílit prohlášením, že si na konci za získané peníze budou moci koupit čokolády. Rozhodnutí, které musí v každé hře udělat, je poměrně jednoduché - hrát s kartičkou X nebo ukázat kartičku Y.
 4. Zaměřte pozornost studentů na zadání skupinového záznamového archu a vysvětlete jim důsledky týmového rozhodování. Připomeňte jim, že členové každé skupiny musí komunikovat, aby dosáhli souhlasu o skupinovém rozhodnutí, ale mezi skupinami NENÍ dovolena komunikace, pokud ji neurčí ten, kdo hru řídí. Navrhněte, že skupiny se mohou pohybovat po různých částech místnosti, aby jejich domluvy nemohly odposlouchávat jiné skupiny.
 5. Určete časový limit pro domluvy, a požádejte mluvčího každé skupiny, aby odevzdal skupinovou kartu písmenem dolů. Obráťte karty a oznamte výsledky, a zaplatte každé skupině podle tabulky.
 6. Studenti by si měli dělat záznamy o svých rozhodnutích a ziscích a ztrátách. Učitelé možná budou chtít ukázat rozhodování každé skupiny na tabuli během hry.
 7. V kolech 5, 8 a 10, poté, co se skupiny poradí, si každá vybere jednoho představitele, který by se domlouval s ostatními skupinami. Tito představitelé se setkají zvlášť a pak jdou zpátky na konečnou poradu se svou skupinou. Ten, kdo hru řídí, se pak zeptá na rozhodnutí, a adekvátně skupiny vyplatí.
- POZNÁMKA UČITELI: Očekávaný výsledek - v kole 5 skupiny

budou souhlasit, aby hrály Y, ale některá skupina bude vidět výhodu v nedodržení dohody a bude hrát X. V kolech 8 a 10 budou skupiny podezřivé, nebudou vědět, komu mohou věřit.

8. Hru ukončete po 10. kole. Nechte každou skupinu nahlásit celkový zisk a zaznamenejte jej na tabuli. Dovolte skupinám, aby si za své peníze koupily čokoládové tyčinky.

Rozbor hry

Je důležité přenést X a Y do situace na trhu. Dobrá analogie je navrhnout, že skupiny představují země OPEC, a že X představuje rozhodnutí těžít (tj. zvýšit množství ropy na trhu) a Y představuje rozhodnutí netěžít (tj. omezit množství ropy na trhu).

1. Požádejte studenty, aby stanovili vliv rozhodnutí X na spotřebitele, na výrobce, na celkovou cenu a množství ropy. Podobně pracujte s Y.
2. Zhodnoťte situaci s nedodržením dohody. Co si o tom studenti myslí? Je to morální?
Nyní přeneste tuto situaci na trh. Jaký byl vliv na trh, na spotřebitele, jestli se někdo takto choval? Jaký by byl vliv, kdyby se tak nikdo nechoval?
Kdo způsobil většinu těžkostí pro většinu lidí?
Kdo je dobrý a kdo je špatný?
3. Zhodnoťte osud kartelů na svobodném trhu. Jaký je jejich pravděpodobný osud? Proč?

SKUPINOVÝ ZÁZNAMOVÝ ARCH

X a Y: HRA NA KARTEL

PLATBY ZA KOLO:

4X	každý X ztrácí 1 USD
3X a 1Y	každý X získává 1 USD, Y ztrácí 1 USD
2X a 2Y	každý X získává 2 USD, každý Y ztrácí 2 USD
1X a 3Y	X získává 3 USD, každý Y ztrácí 1 USD
4Y	každý Y získává 1 USD

<u>KOLO</u>	<u>SKUP. ROZHODNUTÍ</u>	<u>VÝSLEDEK</u>	<u>CELK. USD ZA SKUPINU</u>
-------------	-------------------------	-----------------	-----------------------------

Hra č. 5

Hra "trh s pšenicí"

LIST 5-1

Jméno _____ Třída _____

Tyto pokyny čtete pečlivě.

1. Určení studenti budou **PRODÁVAJÍCÍ** pšenice.

2. Ostatní budou **KUPUJÍCÍ** pšenice.

3. Každý kupující bude mít pouze jednu možnost nákupu ("nákupní kartu") ve vymezeném čase. Na "nákupní kartě" bude tento text: "Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než ____, tzn. celkem ____, ztrácíte peníze". Skutečná a celková cena bude napsána na kartě. **NEPROZRAZUJTE CENU.** Napište cenu do vaší tabulky skóre. Po zahájení kola zkuste nakoupit za co nejnižší cenu. Můžete nakoupit za cenu vyšší, než za tu, která je na vaší nákupní kartě, abyste získali pšenici. Jakmile pšenici nakoupíte, запиšte obchodní transakci do vaší tabulky skóre. Potom karty vraťte a od učitele dostanete další. Jestliže jste během kola nenakoupili žádnou pšenici, dostanete od učitele jiný příkaz k nákupu, a to před začátkem dalšího kola.

4. Každý prodávající bude mít pouze jednu možnost prodeje ("nákupní kartu") ve vymezeném čase. Prodejní karta bude mít tento text: "Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Pokud prodáte za méně než ____ za bušl, celkem za ____, ztrácíte peníze." Skutečná a celková cena bude napsána na

příkazu k prodeji - prodejní kartě. NEPROZRAZUJTE CENU. Zapište cenu do vaší tabulky skóre. Po zahájení kola se pokuste prodat vaši pšenici za co nejvyšší cenu. Můžete prodat za cenu nižší, než je na vaší prodejní kartě, abyste se zbavili pšenice. Jakmile pšenici prodáte, zapište obchodní transakci do vaší tabulky skóre. Potom jděte za učitelem a podejte mu zprávu o prodejní ceně. Obdržíte další kartu. Jestliže jste neprodali během kola žádnou pšenici, obdržíte od učitele jinou prodejní kartu před začátkem dalšího kola. PRODÁVAJÍCÍ oznamuje cenu.

5. Když učitel řekne "Start", prodávající a kupující by se měli setkat a pokusit se dohodnout na ceně za 10 bušlů pšenice. Jakýkoliv kupující může mluvit s jakýmkoliv prodávajícím.

6. Cílem jak kupujícího, tak prodávajícího je vytvořit zisk. Kupující toho dosahují nákupem pšenice za cenu nižší než je ta, která je v jejich kartách. Prodávající zisku dosahují prodejem za cenu vyšší než je ta, která je v jejich kartách.

7. Všichni studenti mohou v průběhu jednoho kola udělat takové množství obchodních transakcí, kolik jim dovolí čas.

8. Pokaždé prodávající podává zprávu o obchodní dohodě učiteli a údaj bude zapsán do záznamového archu, který má učitel u sebe. SLEDUJTE ZÁZNAMOVÝ ARCH, ABYSTE VĚDĚLI, JAKÉ CENY JSOU PLACENY.

9. Jakmile kupující obdrží nové karty během kola, měli by se vrátit na trh, aby se pokusili dosáhnout další obchodní dohody s jakýmkoliv dalším kupujícím nebo prodávajícím.

Jak používat tabulku skóre (5-2)

Zaznamenávejte svůj postup během hry do tabulky skóre. Zjišťujte vaše výnosy a ztráty jako rozdíl mezi hodnotami za 10 bušlů v dolarech, jak je stanoveno na vaší kartě, a mezi hodnotami obchodní transakce v dolarech.

Pokud jste kupující, dosáhnete zisku, jestliže nakoupíte celkově za méně než za sumu uvedenou na vaší kartě. Pokud nakoupíte v úhrnu za zisk, utrpíte ztrátu.

Pokud jste prodávající, výnosu dosáhnete, jestliže prodáte celkově za více než je uvedeno na vaší kartě. Při nižším úhrnu utrpíte ztrátu.

Když vás učitel vyzve, sečtete své výnosy a ztráty a zapište je do vyznačených míst.

Příloha 5-2

Tabulka skóre pro trh s pšenicí

Jméno _____ Třída _____

Zakroužkuj jedno: Kupující Prodávající

Číslo trans.	Cena za bušl		Hodnota za 10 bušlů v USD		Výnos	Ztráta	Zisk
	Na Kartě	Při trans.	Na Kartě	Při trans.			minus ztráta
1							
2							
3							
4							
CELKEM ZA 1. KOLO							
1							
2							
3							
4							
CELKEM ZA 2. KOLO							
1							
2							
3							
4							
CELKEM ZA 3. KOLO							

1
2
3
4
CELKEM ZA 4. KOLO
1
2
3
4
CELKEM ZA 5. KOLO
CELKOVÝ SOUČET

Tabulka 5-3 Záznamový arch

Cena						Celk. za
za bušl	Kolo 1	Kolo 2	Kolo 3	Kolo 4	Kolo 5	2-5 kolo
3.50 \$						
3.70 \$						
3.90 \$						
4.10 \$						
4.30 \$						
4.50 \$						
4.70 \$						
4.90 \$						
5.10 \$						
5.30 \$						

Tabulka 5-1 Nákupní karty

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 5.30 USD, tzn. celkem 53.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 5.10 USD, tzn. celkem 51.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 4.90 USD, tzn. celkem 49.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 4.70 USD, tzn. celkem 47.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 4.50 USD, tzn. celkem 45.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 4.30 USD, tzn. celkem 43.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 4.10 USD, tzn. celkem 41.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 3.90 USD, tzn. celkem 39.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 3.70 USD, tzn. celkem 37.00, ztrácíte peníze.

Máte nakoupit 10 bušlů pšenice a zaplatit co možná nejméně. Pokud zaplatíte za bušl více než 3.50 USD, tzn. celkem 35.00, ztrácíte peníze.

Tabulka 5-2 Prodejní karty

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 5.10 USD za bušl, tzn. celkem 51.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 4.90 USD za bušl, tzn. celkem 49.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 4.70 USD za bušl, tzn. celkem 47.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 4.50 USD za bušl, tzn. celkem 45.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 4.30 USD za bušl, tzn. celkem 43.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 4.10 USD za bušl, tzn. celkem 41.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 3.90 USD za bušl, tzn. celkem 39.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 3.70 USD za bušl, tzn. celkem 37.00, ztrácíte peníze.

Máte prodat 10 bušlů pšenice za co nejvíce. Jestliže přistoupíte na nižší cenu než 3.50 za bušl, tzn. celkem 35.00, ztrácíte peníze.

